

جمع صلاتین در حضر

دیازایت: الحاج سلیمه عابد پیمان سویدن

Ketabton.com

۱۳۹۶

تتبع، نگارش و نوشته از:

الحاج امین الدین « سعیدی - سعید افغانی »

و داکتر صلاح الدین « سعیدی - سعید افغانی »

www.masjed.se

بسم الله الرحمن الرحيم جمع صلاتین در حضر

مقدمه :

قبل از همه باید گفت که : جمع بین نمازها در شرع صرفاً به نماز ظهر با عصر، و نماز مغرب با عشاء اختصاص دارد، بنابر این جمع کردن بین نماز صبح و نماز ظهر، و یا بین نماز عصر و نماز مغرب جایز نمی باشد.

شرع اسلامی نه تنها جمع کردن نمازها را در سفر برای مسافر جواز (رخصت) داده است، بلکه جمع صلاتین را در حال مقیم بودن (حضر) هم جواز دانسته است .

اکثر این حالات را که شرع بدان اشاره فرموده است عبارتند از :

مریضی شدید ، بارش و باران شدید ، طوفان قوی و شدید ، گرمی و سردی بی اندازه هوا و یا هم هنگام مصروفیت هابه موضوعات حیاتی و ضروری ، نام برد :

مریضی و جمع بین صلاتین :

اگر حالاتی در زندگی یک فرد مسلمان پیش آید که خدا ناخواسته به مریضی صعب العلاج مبتلا گردد ، و برایش مشکل باشد که هر نماز را در وقتش اداء کند، و یا هم خدا ناخواسته در زندگی اش حالاتی پیش آید که در زیر عمل جراحی قرار داشته باشد ، و یا هم شخص خودش طبیب باشد که بعلت حضور در عملیات جراحی نتواند مریض را ترک کند، و از این قبیل مشقتها، و عذر ها ، شخص میتواند ، به جمع بین صلاتین مطابق فورمل شرعی ، اقدام و مبادرت نماید . یعنی نمازهای ظهر را با عصر، و مغرب را با عشاء جمع کند تا وقتی که خدا سر اش رحم کند و از مریضی شفاء و از مشقت نجات یابد.

مستحاضه و جمع بین صلاتین:

برای آنکه از زنانیکه که به مرض « مستحاضه » (یعنی مرضی که عادت ماهانه اش هیچ قطع نمیشود و خون بطور مستمر خارج میشود) برای رفع مشقت میتواند نمازها را جمع کند، ولی شرط اش آن است که برای هر جمع نماز باید غسل کند، هکذا برای مردی که به مرض «سلس بول» (مرضی که بعلت از دست دادن کنترل ادرار، ادرار اش بند نمیشود) مبتلا شده باشد نیز به همین منوال، و همچنین برای امراضی که از این قبیل باشد.

باران شدید و جمع بین صلاتین:

باران شدید یکی از مواردی است که در آن میتوان جمع بین الصلاتین را بعمل آورد ، حکم این اصل در حدیثی روایت شده از نافع بشرح ذیل بیان گردیده است:
« أن عبدالله بن عمر كان إذا جمع الأمراء بين المغرب و العشاء في المطر جمع معهم » (زمانی که باران می بارید اُمرا در بین مغرب و عشاء جمع می کردند، عبدالله بن عمر هم همراه آنان (دو نماز) را جمع می کرد).

همچنان از هشام بن عروه روایت است که : « پدرم عروه و سعید بن مسیب و ابوبکر بن عبدالرحمن بن حارث بن هشام بن مغیره مخزومی نماز مغرب و عشا را در شب بارانی هرگاه می خواستند جمع می کردند و کسی ایراد نمی گرفت ». (صحیح : (الإرواء

(3/40)، موطا امام مالک (102/328).

در حدیثی از موسی بن عقبه روایت است که:

عمر بن عبدالعزیز هنگام باران، نماز مغرب و عشاء را با هم جمع می‌کرد و سعید بن مسیب و عروه بن زبیر و ابوبکر بن عبدالرحمن و بزرگان آن زمان با آنان نماز می‌خواندند و ایرادی بر این کار نمی‌گرفتند. (صحیح : (الإرواء 3/40)، بیهقی (168 و 3/169).

جمع بین صلاتین در هنگام ضرورت:

محدثین مینویسند که در زمان حیاتی پیامبر صلی الله علیه وسلم حالاتی پیش آمده است که مسلمانان در حالیکه مقیم بودند، ولی در وقت ضرورت به جمع بین صلاتین اقدام ورزیده اند.

از جمله در حدیثی از ابن عباس روایت است که: « رسول الله صلی الله علیه وسلم الظهر و العصر جميعا بالمدينة في غير خوف ولا سفر » «پیامبر صلی الله علیه وسلم در مدینه در غیر زمان خوف و سفر نماز ظهر و عصر را با هم جمع کرد». ابوزبیر گفت: از سعید پرسیدم که چرا پیامبر صلی الله علیه وسلم این کار را کرد؟ گفت: همانطور که تو از من سؤال کردی، من هم از ابن عباس سؤال کردم گفت: « أراد أن لا يخرج أحداً من أمته » «خواست کسی از امتش را به سختی نیاندازد». (صحیح :) صحیح جامع صغیر (1068).

همچنین در حدیثی دیگری از (ابن عباس) روایت است که: « جمع رسول الله صلی الله علیه وسلم بين الظهر و العصر و المغرب و العشاء بالمدينة في غير خوف و لامطر قيل لابن عباس، ما أراد إلى ذلك؟ قال: أراد أن لا يخرج أمته » «پیامبر صلی الله علیه وسلم در مدینه در غیر ترس و باران نماز ظهر و عصر و مغرب و عشاء را با هم جمع کرد. به ابن عباس گفته شد: چرا این کار را کرد؟ گفت: خواست امتش را سختی نیافتد. » (صحیح : (صحیح جامع الصغیر 1070)، صحیح امام مسلم (1/489/705)، سنن نسایی (1/290)، سنن ابو داوود (عون المعبود (4/7/1198)، ابوداود در آخر این حدیث چیزی را اضافه روایت کرده است.)

امام نووی رحمه الله در شرح مسلم (5/219) میفرماید: « جماعتی از علماء بر این عقیده هستند که جمع در حضر هنگام ضرورت برای کسی که آنرا به عادت تبدیل نکند، جایز است. و این قول ابن سیرین و اشهب از اصحاب مالک است، همچنین این رأی را خطابی از قفال و شاشی کبیر از اصحاب شافعی از ابواسحاق مروزی از جماعتی از اصحاب حدیث نقل کرده‌اند و ابن منذر هم آنرا ترجیح داده است. ظاهر قول ابن عباس هم که گفته است: « أراد أن لا يخرج أمته » و جواز آنرا به مریض و غیره نسبت نداد، این نظریه را تأیید می‌کند. »

در روایتی از حضرت معاذ رضی الله عنه آمده است که: « آنها با پیامبر صلی الله علیه وسلم برای جنگ تبوک خارج شدند، و پیامبر صلی الله علیه وسلم نماز ظهر و عصر، مغرب و عشاء را با هم جمع کرد، و روزی نماز را به تأخیر انداخت، سپس از خیمه خارج شد و نماز ظهر و عصر را، به صورت جمع التأخیر، با هم خواند، سپس داخل

خیمه اش شد، سپس از خیمه اش خارج شد و نماز مغرب و عشاء را باهم خواند». (نسائی (587)، ابوداود (1206)، موطأ مالک (143/1-144) و شیخ البانی در صحیح سنن ابوداود (303/1) و صحیح سنن نسائی (196/1) آن را صحیح دانسته است.

شیخ الإسلام ابن تیمیہ در بارهء حکم این حدیث میفرماید :

(از ظاهر حدیثی روایت شده چنین معلوم میشود که: پیامبر صلی الله علیه وسلم در سفر، نماز ظهر را به تأخیر انداخته سپس خارج شده و نماز ظهر و عصر را باهم خوانده، سپس به داخل خیمه اش رفته، سپس خارج شده و نماز مغرب و عشاء را باهم خوانده. و این روایت اشاره به این دارد که پیامبر صلی الله علیه وسلم گاهی در سفر بین نمازها را جمع می‌کرد و گاهی جمع نمی‌کرده و این حالت، جمع نکردن - در اکثر سفرهایش نمایان بوده و مشخص می‌شود که جمع کردن بین نمازها در سفر، مثل قصر کردن نمازها، سنت نیست، بلکه در صورت نیاز چه در سفر یا غیر سفر بین آنها جمع می‌شود. و پیامبر صلی الله علیه وسلم گاهی در غیر سفر نیز برای اینکه امتش دچار سختی نشوند، بین نمازها را جمع می‌کرد پس شخص مسافر اگر نیاز به جمع کردن داشت، نمازهایش را جمع می‌کند، و فرقی نمی‌کند که در وقت دوم یا اول نماز در حال حرکت باشد یا توقف کردن برایش سخت باشد. یا با وجود توقفش نیازهای دیگر داشته باشد، مثل: احتیاج به خواب یا استراحت در وقت نماز ظهر یا وقت نماز عشاء، در وقت نماز ظهر درحالی که خسته، خواب آلود و گرسنه است و ضرورت به استراحت و غذا و خواب دارد، نماز ظهر را تا وقت نماز عصر به تأخیر می‌اندازد، یا چون می‌خواهد سر شب زود بخوابد تا نصفه‌های شب که هوا خنک است بیدار شود و به سفرش ادامه دهد، نماز عشاء را به جلو می‌اندازد و در وقت نماز مغرب می‌خواند. و با این اوضاع برای چنین شخصی جمع بین نمازها جایز است. (برای مزید معلومات مراجعه شود به مجموع الفتاوی، ابن تیمیہ (65-64/24).

رعایت ترتیب در جمع بین صلاتین :

قبل از همه باید گفت که: ترتیب بین نمازها در هنگام جمع صلاتین شرط است. زیرا شرع اوقات نماز را به ترتیب ذکر نموده است، و واجب است که هر نمازی در محل و رتبه خود خوانده شود.

مثلاً اگر نماز ظهر را به نماز عصر ببریم و جمع التاخیر بخوانیم، اول باید نماز ظهر خوانده شود و بعد از آن نماز عصر را باید بخوانیم. چنانکه در احادیث متعددی این امر بیان گردیده است و پیامبر صلی الله علیه وسلم همیشه این ترتیب را در نمازهای خویش رعایت می‌فرمودند:

اسامه بن زید رضی الله عنه می‌گوید: (پیامبر صلی الله علیه وسلم زمانی که به مزدلفه آمد، از شترش پایین آمد و وضوءی کاملی گرفت، سپس نماز اقامه شد، و نماز مغرب را برای مردم خواند، سپس هر کس شترش را کنار محل اطراقش، خواباند، سپس نماز عشاء اقامه شد و پیامبر صلی الله علیه وسلم نماز عشاء را برای مردم خواندن و بین این دو نماز، هیچ نماز سنتی نخواند) (متفق علیه، بخاری (1672)، مسلم (1280).

در روایتی از معاذ رضی الله عنه آمده است که :
(آنها با پیامبر صلی الله علیه وسلم برای جنگ تبوک خارج شدند، و پیامبر صلی الله علیه وسلم نماز ظهر و عصر، مغرب و عشاء را باهم جمع کرد، و روزی نماز را به تأخیر انداخت، سپس از خیمه اش خارج شد و نماز ظهر و عصر را - به صورت جمع التأخیر - باهم خواند، سپس داخل خیمه اش شد، سپس از خیمه اش خارج شد و نماز مغرب و عشاء را باهم خواند). نسائی (587)، ابوداود (1206)، موطأ مالک (143/1-144) و شیخ البانی در صحیح سنن ابوداود (303/1) و صحیح سنن نسائی (196/1) آن را صحیح دانسته است.

حال اگر انسان این ترتیب را فراموش کند یا اینکه وقت نماز رسیده و گروهی نماز عشاء را به صورت جماعت خواندند و شخص مسافر قصد جمع تأخیر داشته باشد، آیا جایز است با آنها نماز عشاء بخواند یعنی نماز مغرب را بعد از عشاء بخواند؟
شیخ ابن عثیمین در شرح الممتع می گوید: فقهاء می گویند: خیر، برای او صحیح نیست که عشاء بخواند بلکه باید بعد از نماز مغرب، نماز عشاء را بخواند. (شرح الممتع جلد چهارم)

جمع و تقصیر در نزد امام ابوحنیفه (رح):

در بدو باید گفت که : تمامی مذاهب اربعه به قصر و جمع کردن نماز در مسافرت فتوا داده اند.

و حتی در مذهب امام صاحب ابوحنیفه قصر کردن نماز در سفر واجب است.
اما پیروان امام ابوحنیفه (رح) جمع کردن نماز در سفر را جایز نمی دانند بجز در روز عرفه و مزدلفه.

پیروان امام ابوحنیفه (رح) میفرمایند که :

خواندن دو نماز در يك وقت طوری که يك نماز را در وقت نماز دیگر بخواند جایز نیست، بجز نماز ظهر و عصر در میدان عرفات و مغرب و عشاء در مزدلفه برای حاجیان، و رسول الله صلی الله علیه وسلم در اوقات دیگر دو نماز را با هم طوری که آنها را در يك وقت بخواند جمع نفرموده است.
آنچه در برخی روایات آمده که رسول الله صلی الله علیه وسلم دو نماز را جمع نموده است، توضیحش اینست که آنحضرت صلی الله علیه وسلم گاهی که عذری پیش می آمد، مانند سفر نماز ظهر را در آخر وقت و نماز عصر را در اول وقت می خواند، نیز نماز مغرب را در آخر وقت و نماز عشاء را در اول وقت می خواند و به این صورت جمع می فرمود، و این همان جمع صوری است که امام ابوحنیفه رحمه الله به آن قائل است، نه جمع حقیقی. یعنی به ظاهر جمع است اما درحقیقت هر نمازی در وقت خودش خوانده می شود، و برای اثبات حکم خویش دلایل ذیل را استناد نموده است .

دلیل اول:

خداوند متعال می فرماید: «إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا» (سوره النساء : 103) (یقیناً نماز بر مؤمنان فرضی است که دارای وقت می باشد.)
عبدالله بن مسعود رضی الله عنه می فرماید: «إِنَّ لِلصَّلَاةِ وَقْتًا وَوَقْتُ الْحَجِّ». (تفسیر ابن

کثیر) همانا برای نماز وقتی است مانند وقت حج .

دلیل دوم:

«حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ الْوُسْطَىٰ وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ» (سوره البقرة : 238) ابن جریر طبری رحمه الله می نویسد: «واظبوا على الصلوات المكتوبات في أوقاتها، وتعاهدوهن والزموهن، وعلى الصلاة الوسطى منهن. یعنی بر نمازهای فرض در اوقاتشان مواظبت نمائید، و بر آنها پایبندی کنید و آنها را لازم بگیرید، بخصوص از میان آنها بر نماز وسطی محافظت کنید. (تفسیر الطبری).
ابن کثیر رحمه الله می نویسد: «یأمر الله تعالى بالمحافظة على الصلوات في أوقاتها، وحفظ حدودها وأدائها في أوقاتها» خداوند به محافظت بر نمازها در اوقاتشان و حفظ حدود آنها و ادای نمودن آنها در اوقاتشان، دستور می دهد. (تفسیر ابن کثیر) آیا کسی می تواند قبل از رسیدن وقت حج، اعمال حج را ادا کند، مسلماً خیر، نماز نیز همینطور است. تازمانیکه وقت نماز داخل نشده، آن نماز فرض نیست و ادا قبل از فرض شدن صحیح نیست. مانند اینکه شخصی اول کفاره ادا کند بعد خود را حانت بگرداند، (یعنی قسمش را بشکند) در اینصورت آن کفاره قبلی معتبر نیست.

دلیل سوم:

« عَنْ عَمْرِو قَالَ سَمِعْتُ أَبَا الشَّعْثَاءِ جَابِرًا قَالَ سَمِعْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ صَلَّى مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثَمَانِيًا جَمِيعًا وَسَبْعًا جَمِيعًا قُلْتُ يَا أَبَا الشَّعْثَاءِ أَظُنُّهُ آخِرَ الظُّهْرِ وَعَجَلَ العَصْرَ وَعَجَلَ العِشَاءَ وَآخَرَ المَغْرِبِ قَالَ وَأَنَا أَظُنُّهُ » (صحیح البخاری ، باب مَنْ لَمْ يَتَطَوَّعْ بَعْدَ المَكْتُوبَةِ) عمرو می فرماید: از اباالشعثاء یعنی جابر شنیدم که فرمود: من از ابن عباس رضی الله عنهم شنیدم که فرمود: من با رسول الله صلی الله علیه و سلم هشت رکعت را به صورت جمع و هفت رکعت را به صورت جمع خواندم، من گفتم ای ابا الشعثاء گمان می کنم که آنحضرت صلی الله علیه و سلم ظهر را به تأخیر انداخت و عصر را زود خواند و عشاء را زود خواند و مغرب را به تأخیر انداخت، ابن عباس فرمود: نظریه من هم همین است.
توضیح: این حدیث به صراحت روش جمع نمودن را که از رسول الله صلی الله علیه و سلم ثابت است بیان نموده است که جمع حقیقی نبوده بلکه جمع صوری بوده است که احناف به آن قائل هستند.

دلیل چهارم:

« عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى بِالمَدِينَةِ سَبْعًا وَثَمَانِيًا الظُّهْرَ وَالْعَصْرَ وَالْمَغْرِبَ وَالْعِشَاءَ فَقَالَ أَيُّوبُ لَعَلَّهُ فِي لَيْلَةٍ مَطِيرَةٍ قَالَ عَسَى » (صحیح البخاری ، باب تأخیر الظُّهْرِ إِلَى العَصْرِ) . از ابن عباس رضی الله عنه روایت است که پیغمبر صلی الله علیه و سلم در مدینه هفت رکعت و هشت رکعت؛ یعنی ظهر و عصر را و مغرب و عشاء را به صورت جمع خواند، ایوب به ابن عباس گفت: شاید آن در شب بارانی بوده است ابن عباس فرمود: شاید.

توضیح:

امام بخاری رحمه الله از این حدیث بر تأخیر ظهر تا وقت عصر استدلال نموده است.

علامه عینی رحمہ اللہ می نویسد: از همه ی تأویلات بہترین تأویل کہ بہ قبول نمودن نیز نزدیک تر است، اینست کہ: نماز اول را تا آخر وقت تأخیر نموده و آخر وقت خوانده است، بعد از فارغ شدن وقت نماز دوم داخل شدہ و نماز دوم را خواندہ است. (عمدۃ القاری - (13 / 78) المكتبة الشاملة. واین حدیث کہ در دلیل پنجم ذکر می کنیم این تأویل را تأیید می کند.

دلیل پنجم:

«عَنْ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ مَا رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى صَلَاةً بغيرِ مِيقَاتِهَا إِلَّا صَلَاتَيْنِ جَمَعَ بَيْنَ الْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ وَصَلَّى الْفَجْرَ قَبْلَ مِيقَاتِهَا»

(صحيح البخارى، باب متى يُصَلَّى الْفَجْرُ بِجَمْعٍ) عبدالله بن مسعود رضی اللہ عنہ می فرماید: ندیدم کہ پیغمبر صلی اللہ علیہ و سلم نمازی را در غیر وقتش بخواند مگر دو نماز را، مغرب و عشاء را (در مزدلفه) جمع نمود و نماز صبح را قبل از وقت (همیشگی اش) خواند.

توضیح:

علامه عینی رحمہ اللہ می نویسد: این حدیث عمل نمودن بر ہرحدیثی را کہ در آن جواز جمع بین ظهر و عصر، مغرب و عشاء آمدہ باطل می کند، چہ در حضر باشد یا در سفر یا وقتی دیگر. و هذا الحدیث يبطل العمل بكل حدیث فیہ جواز الجمع بین الظهر والعصر والمغرب والعشاء سواء كان فی حضر أو سفر أو غیرهما (عمدۃ القاری - (13 / 78) المكتبة الشاملة.

دلیل ششم:

«عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَعْجَلَهُ السَّيْرُ فِي السَّفَرِ يُؤَخِّرُ صَلَاةَ الْمَغْرِبِ حَتَّى يَجْمَعَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ الْعِشَاءِ قَالَ سَأَلْتُهُ وَكَانَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا يَفْعَلُهُ إِذَا أَعْجَلَهُ السَّيْرُ وَيَقِيمُ الْمَغْرِبَ فَيُصَلِّيُهَا ثَلَاثًا ثُمَّ يُسَلِّمُ ثُمَّ قَلَّمَا يَلْبَثُ حَتَّى يَقِيمَ الْعِشَاءَ فَيُصَلِّيُهَا رَكَعَتَيْنِ ثُمَّ يُسَلِّمُ وَلَا يُسَبِّحُ بَيْنَهُمَا بِرَكَعَةٍ وَلَا بَعْدَ الْعِشَاءِ بِسُجْدَةٍ حَتَّى يَقُومَ مِنْ جَوْفِ اللَّيْلِ» (صحيح البخارى، باب هل يُؤَدَّنُ أَوْ يُقِيمُ إِذَا جَمَعَ بَيْنَ الْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ).

از عبدالله بن عمر رضی اللہ عنہما روایت است کہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ و سلم را دیدم ہرگاہ رفتن او را در سفر، شتابزده می کرد نماز مغرب را بہ تأخیر می انداخت تا اینکہ آنرا با نماز عشاء جمع می نمود، سالم می فرماید: عبدالله بن عمر رضی اللہ عنہما نیز وقتی کہ رفتار او را عجلہ می کرد اینچنین می کرد، مغرب را اقامہ می نمود و سہ رکعت می خواند سپس سلام می داد، سپس خیلی کم درنگ می کرد تا اینکہ عشاء را اقامہ کند و آنرا دو رکعت می خواند، سپس سلام می داد و بین این دو نماز حتی یک رکعت ہم نفل نمی خواند و بعد از عشاء یک سجده ہم نمی کرد تا اینکہ وسط شب بر می خواست.

توضیح:

این حدیث نیز صریح است در اینکہ جمع صوری بودہ نہ جمع حقیقی، کہ یک نماز در وقت نماز دیگر خواندہ شود.

دلیل هفتم:

« عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الظُّهْرَ وَالْعَصْرَ جَمِيعًا بِالْمَدِينَةِ فِي غَيْرِ خَوْفٍ وَلَا سَفَرٍ قَالَ أَبُو الزُّبَيْرِ فَسَأَلْتُ سَعِيدًا لِمَ فَعَلَ ذَلِكَ فَقَالَ سَأَلْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ كَمَا سَأَلْتَنِي فَقَالَ أَرَادَ أَنْ لَا يُخْرِجَ أَحَدًا مِنْ أُمَّتِهِ » (از ابن عباس رضی الله عنهما روایت است که رسول الله صلی الله علیه وسلم نماز ظهر و عصر را در مدینه با هم می خواند، بدون اینکه ترسی یا سفری باشد، ابو زبیر می گوید: از سعید پرسیدم چرا این کار را کرده است، گفت من از ابن عباس پرسیدم، چنانکه تو از من پرسیدی، فرمود: خواست که هیچ يك از امت خویش را در تنگی نیندازد.) (صحیح مسلم ، بَاب الْجَمْعِ بَيْنَ الصَّلَاتَيْنِ فِي الْحَضَرِ).

توضیح مختصر:

علامه نیموی می فرماید: علماء تأویلاتی برای این حدیث بیان نموده اند، لیکن همه ی آنها ضعیف اند، مگر اینکه این حدیث بر جمع صوری حمل شود. (آثار السنن، صفحه 222)

یادداشت توضیحی:

جمع بین الصلواتین (جمع کردن نماز) در یک وقت در نزد علماء احناف به سه صورت ذیل اداء میگردد.

اول : جمع تقدیم :

جمع تقدیم : اینکه ظهر و عصر در وقت ظهر یا مغرب و عشاء در وقت مغرب خواند شوند.

دوم : جمع تأخیر :

جمع تأخیر : جمع تاوقتی است که ظهر و عصر در وقت عصر و یا مغرب و عشاء در وقت عشاء خوانده شوند .

سوم : جمع صوری:

جمع صوری عبارت است که : هر یکی از ظهر و عصر ، مغرب و عشاء در وقت وقتش خوانده شود البته نماز اول به تأخیر انداخته و در آخر وقتش خوانده شود و نماز بعدی در اول وقتش خوانده شود ، با این حال بیننده تصور می نماید که نماز ظهر و عصر و مغرب و عشاء با هم یکجا خوانده شدند ، صورتاً جمع است اما حقیقتاً جمع نیست . در میدان عرفات ، جمع تقدیم در ظهر و عصر و در مزدلفه جمع تأخیر در مغرب و عشاء بالاجماع واجب است (نسایی جلد اول صفحه 100) علاوه بر آن دو مقام در جا های دیگر جمع تقدیم و تأخیر جایز نیست ، البته جمع صوری در حالت فوق جایز است .

والله اعلم بالصواب

فهرست مطالب :

مقدمه

مريضی و جمع بين صلاتين
مستحاضه و جمع بين صلاتين
باران شديد و جمع بين صلاتين
جمع بين صلاتين در هنگام ضرورت
رعایت ترتیب در جمع بين صلاتين
جمع و تفصير در نزد امام ابوحنيفه (رح)

جمع صلاتين در حضر

تتبع، نگارش و نوشته از:

الحاج امين الدين « سعیدی - سعيد افغانی »
وداکتر صلاح الدين « سعیدی - سعيد افغانی »
ادرس ارتباطی :

saidafghani@hotmail.com

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**